



45
LISINSKI
1973-2018
ZA SVA VREMENA

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!
18/19

KRASSIMIRA
STOYANOVA, sopran
SIMFONIJSKI ORKESTAR
HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE
TONČI BILIĆ, dirigent

Subota, 22. prosinca 2018. u 19.30 sati
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog



Krassimira
Stoyanova kao
Rusalka u istoimenoj
operi Antonína Dvořáka.

Petar Iljič Čajkovski

Poloneza iz 3. čina opere *Evgenij Onjegin*

Petar Iljič Čajkovski

Tatjanin prizor s pismom iz 1. čina opere *Evgenij Onjegin*

Dora Pejačević

Nokturno za glasovir op. 50 br. 1
(za orkestar priredio Igor Kuljerić)

Antonín Dvořák

Měsíčku na nebi hlubokém (Mjeseče na nebu dubokom),
arija Rusalka iz 1. čina opere *Rusalka*, op. 114

Johann Strauss ml.

Egipatski marš za orkestar op. 335

Giuseppe Verdi

Ritorna vincitor,
arija Aide iz 1. čina opere *Aida*

Giuseppe Verdi

Ballàbili, baletna glazba iz 3. čina opere *Otello*

Giuseppe Verdi

Canzone del Salice,
arija Desdemone iz 4. čina opere *Otello*

Pietro Mascagni

Intermezzo iz opere *Cavalleria rusticana*

Alfredo Catalani

Ebben? Ne andrò lontana,
arija Wally iz 1. čina opere *La Wally*

Ruggero Leoncavallo

Intermezzo iz opere *I Pagliacci*

Francesco Cilèa

Del sultano Amuratte - Io son l'umile ancella,
arija Adriane Lecouvreur iz 1. čina opere *Adriana Lecouvreur*

Poslije koncerta s umjetnicom razgovara Branimir Pofuk.

KRASSIMIRA STOYANOVA

„Bugarska sopranistica Krassimira Stoyanova svoj bolni portret Desdemone donosi bogatim, snažnim glasom. Nije to skromna Desdemona, čistog tona, nego strastvena žena, koja je u šoku, povrijeđena i na kraju zgrožena iracionalnom ljubomorom svojega muža. U posljednjem činu, nakon dirljive *Pjesme o vrbi*, Krassimira Stoyanova je Desdemoninu *Ave Mariju* oblikovala poput očajničke molitve koju jedna žena upućuje drugoj.“ (Anthony Tommasini, *New York Times*, kritika izvedbe *Otella* u Metropolitan operi, 12. 3. 2013.)

Krassimira Stoyanova jedna je od vodećih sopranistica današnjice, podjednako omiljena i kod kritike i kod publike. Rođena je u Bugarskoj, gdje je studirala violinu na Konzervatoriju, te pjevanje i violinu na Glazbenoj akademiji u Plovdivu. Prvi profesionalni nastup održala je 1995. godine u Nacionalnoj operi u Sofiji, gdje je poslije nastupala u velikom broju uloga. Godine 1998. počinje njezina bliska suradnja s Bečkom državnom operom, tumačenjem uloge Rahele u novoj produkciji *Židovke* J. F. Halévyja, koju je prenosila i televizija. Uslijedile su Grofica u *Figarovu piru*, Micaëla u *Carmen*, Antonia u *Hoffmannovim pričama*, Liù u *Turandot*, Nedda u operi *I Pagliacci*, Mimì u *La Bohème*, Violetta u *Traviati*, Alice u *Falstaffu* te niz drugih uloga.

Otada se njezina međunarodna karijera razvijala rapidnom brzinom, vodeći je na pozornice Metropolitan opere, Kraljevske opere Covent Garden u Londonu, Teatra alla Scala u Milanu, pariške Bastille, Državnih opera u Münchenu, Hamburgu, Dresdenu i Zürichu. Nastupala je i u Operi u Rimu, Liceu u Barceloni, Operi u Amsterdamu, Lirskoj operi u Chicagu, Operi u San Franciscu. Godine 2003. prvi je put nastupila na Festivalu u Salzburgu, pjevajući ulogu Antonije u *Hoffmannovim pričama*, i odonda redovito gostuje na tom prestižnom festivalu.

Krassimira Stoyanova surađuje s priznatim dirigentima, kao što su Daniel Barenboim, Riccardo Chailly, Myung-Whun Chung, Vladimir Fedosejev, Daniele Gatti, Bernard Haitink, Manfred Honeck, Mariss Jansons, Fabio Luisi, James Levine, Zubin Mehta, Riccardo Muti, Seiji Ozawa, Georges Prêtre, Jurij Temirkanov, Christian Thielemann ili Franz Welser-Möst.

Njezin repertoar obuhvaća širok spektar uloga, u rasponu od *bel canta*, preko veličanstvenih junakinja Verdijevih i Puccinijevih opera, do onih iz opera Richarda Straussa, te slavenskog repertoara. Posvećena je i interpretaciji manje izvođenih naslova, kao što su Verdijeva opera *La battaglia di Legnano*, Donizettijeva *Maria di Rohan*, Meyerbeerovi *Hugenoti* ili Dvořakov *Dmitrij*.

I na koncertnoj pozornici Krassimira Stoyanova jedna je od najtraženijih pjevačica. U njezinu koncertnom repertoaru ističe se Beethovenova *Deveta simfonija*, koju je pjevala na Festivalu u Ravenni pod ravnanjem Riccarda Mutija, zatim u katedrali sv. Pavla u Londonu pod dirigentskim vodstvom sir Colina Davisa; u Vatikanu je tim djelom dirigirao Mariss Jansons, a Christian Thielemann vodio je Filharmonijski orkestar iz



Münchena. Među koncertnim djelima u kojima redovito nastupa su i Verdijev *Requiem*, Beethovenova *Missa solemnis*, Mahlerove *Četiri posljednje pjesme*, Dvořakov *Requiem* i *Stabat Mater* i mnoga druga. Solistički CD albumi *I palpiti d'amor*, *Slavic Opera Arias* i *Verdi Arias*, koje snima za izdavačku kuću Orfeo, osvojili su mnoge nagrade. Četvrti CD *Verismo* objavljen je u prosincu 2016. godine. Snimila je i CD *Songs by Puccini* za Naxos.

Godine 2009. Krassimira Stoyanova nagrađena je titulom *Kammersängerin* Bečke državne opere.

U protekle dvije sezone nastupila je u brojnom i raznovrsnom repertoaru: od scenske produkcije Verdijeva *Requiem*a u Operi u Zürichu, preko *Don Carla* u novoj produkciji, do *Simona Boccanegre* i *Aide* u milanskoj Scali, a onda se vratila kao *Aida* u Metropolitan operu u New Yorku. Uz to, nastupa u *Don Carlu*, *Rusalki* i *Kavaliru s ružom* u Beču i *Arijadni na Naxosu* u Državnoj operi u Münchenu. Koncertno nastupa u Verdijevu *Requiemu* u Scali i Metropolitan operi te u Rossinijevoj *Stabat Mater* s Riccardom Mutijem i Simfonijskim orkestrom iz Chicaga.

Ove sezone, uz operne nastupe, na rasporedu ima još niz koncertnih nastupa i recitala, a sljedećega ljeta očekuje ju uloga Else u Wagnerovu *Lohengrinu* na Svečanim igrama u Bayreuthu.



Fotografija: Damagoj Kunić

SIMFONIJSKI ORKESTAR HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

6

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije stasao je postupnim povećavanjem prvog radijskog orkestra osnovanog 1929., samo tri godine nakon početka emitiranja tadašnjega Radio-Zagreba. Od godine 1957. počinje djelovati pod nazivom Simfonijski orkestar Radio-televizije Zagreb, od 1975. do 1990. naziv mu je Zagrebački simfoničari RTZ, a od 1991. nosi današnji naziv. Na čelu toga orkestra stajali su mnogi ugledni dirigenti: Pavle Dešpalj, Krešimir Šipuš, Josef Daniel, Oskar Danon, Milan Horvat, Uroš Lajovic, Vladimir Kranjčević i Nikša Bareza. Među mnogim dirigentima i solistima s kojima je ansambl surađivao bili su i Lovro von Matačić, Igor Markevič, Franz Konwitschny, Claudio Abbado, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Ernst Bour, Stjepan Šulek, Krzysztof Penderecki, Antonio Janigro, Andrés Navarra, Leonid Kogan, Henryk Szeryng, Aldo Ciccolini, Ruža Pospíš-Baldani, Dunja Vejzović, Dubravka Tomšić-Srebotnjak, Rudolf Klepač, Ivo Pogorelić, Mstislav Rostropovič, Maksim Fedotov, Edita Gruberová, José Carreras, Ruggero Raimondi, Barbara Hendricks, Luciano Pavarotti i drugi. Uz redovitu koncertnu djelatnost u Zagrebu, te obvezu redovitog sudjelovanja u radijskom i televizijskom programu, Orkestar gostuje diljem domovine i u inozemstvu. Na tim je gostovanjima stekao priznanja te postao zaslužan promicatelj hrvatske kulture u svijetu. Početkom Domovinskoga rata glazbenici Simfonijskoga orkestra Hrvatske radiotelevizije, služeći domovini, održali su desetke koncerata na bojištima, od Osijeka, Pakraca, Lipika, Đakova, Gospića, Vinkovaca i Bošnjaka do Šibenika, Zadra, Karlovca, pa i Sarajeva. U prosincu 2014. Orkestar je održao uspješnu turneju

po Italiji. Uz klasični i suvremeni repertoar te snimanja za potrebe Hrvatske radiotelevizije i diskografskih tvrtki, Orkestar čuva i hrvatsku glazbenu baštinu i suvremeno hrvatsko stvaralaštvo. U diskografskom opusu ističu se autorski albumi hrvatskih skladatelja Stjepana Šuleka, Milka Kelemena i Mire Belamarića, serija CD-ova posvećenih šefovima-dirigentima Orkestra, *Alpska simfonija* Richarda Straussa, album s djelima talijanskoga skladatelja Gina Marinuzzija starijega te CD *Donizetti Heroines* s Elenom Mošuc, Zborom Hrvatske radiotelevizije i maestrom Ivom Lipanovićem, objavljen 2013. za *Sony Classical*. Iste godine objavljen peterostruki album *Stjepan Šulek (1914. – 1986.): 8 simfonija* u izdanju Hrvatske radiotelevizije, Cantusa i Hrvatskog društva skladatelja, nagrađen je diskografskom nagradom *Porin* u dvjema kategorijama: kao najbolji arhivski/tematsko-povijesni album klasične glazbe i kao najbolja izvedba klasične glazbe (Šulekova *Sedma simfonija* pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja). Izvedba *Koncerta za alt-saksofon i orkestar* Pavla Dešpalja, uz solista Gordana Tudora, pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja, zaslužila je *Porin* 2016. u kategoriji najbolje izvedbe klasične skladbe. Među recentnim izdanjima je snimka prve hrvatske opere *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskog, uz soliste, Zbor HRT-a i maestra Mladena Tarbuka (HRT, 2017.). U sezoni 2010./2011. Orkestar je obilježio 80. obljetnicu postojanja; tom je prigodom objavljena monografija o njegovu djelovanju, uz dvostruki album na koji su uvrštene snimke šefova-dirigenata: Milana Horvata, Krešimira Šipuš, Josefa Daniela, Pavla Dešpalja, Vladimira Kranjčevića, Oskara Danona, Uroša Lajovica i Nikše Bareze. Orkestar je primio nagradu *Judita* koju dodjeljuje *Slobodna Dalmacija*, za nastup s pijanisticom Martinom Filjak pod ravnanjem Aleksandra Markovića na 59. Splitskom ljetu 2013. godine. Od sezone 2015./2016. šef-dirigent Simfonijskog orkestra Hrvatske radiotelevizije je Enrico Dindo.

7

TONČI BILIĆ

Tonči Bilić (Split, 1969.) jedan je od najsvestranijih hrvatskih dirigenata. Uspješno nastupa na koncertnim pozornicama, ravna opernim i baletnim predstavama te s raznorodnim sastavima izvodi djela u rasponu od renesanse do suvremene glazbe. Diplomirao je dirigiranje na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji u razredu Pavla Dešpalja, kod kojega je završio i poslijediplomski studij. Dobitnik je Rektorove nagrade Sveučilišta u Zagrebu i stipendist Zaklade *Lovro & Lilly Matačić*. Izvedbom Mozartova *Requiem*a uz Orkestar Wiener Concertverein u bečkom Musikvereinu u prosincu 2016. zaokružio je 75. obljetnicu Zbora Hrvatske radiotelevizije s kojim je u sezoni 2015./2016. izveo i Bachovu *Misu u h-molu* (uz Simfonijski orkestar HRT-a) te Monteverdijevo djelo *Vespro della Beata Vergine* (uz English Cornett & Sackbut Ensemble). Od 1999. uz Simfonijski orkestar HRT-a, u *Majstorskom ciklusu*, ciklusu *Kanconijer* i *Sfumato plus*, uspješno je dirigirao nizom velikih vokalno-instrumentalnih programa. Premijerno je u Hrvatskoj predstavio i izveo mnoge ključne skladbe iz svjetskoga *a cappella* repertoara. Sa Zborom HRT-a surađuje od 1991. godine. Od 1997. do 2005. je stalni dirigent, a od 2005. do 2016. šef-dirigent. Rezultat njegove ideje je „pokretanje zasebnog ciklusa javnih koncerata Zbora pod nazivom *Sfumato* godine 2008.“ Pod njegovim vodstvom Zbor HRT-a profilirao se u visokokvalitetan ansambl čija je koncertna djelatnost nagrađena Diplomom HDGU-a *Milka Trnina*. Godine 2016. uveo je Zbor u prestižno europsko udruženje komornih zborova Tenso.

Posebnu pozornost Tonči Bilić posvećuje hrvatskoj glazbi. Od snimke Kuljerićeva *Hrvatskog glagoljaškog rekvijema* iz 1999. do Papandopulove *Muke Gospodina našega Isukrsta po Ivanu* iz 2015., ostvario je niz CD-ova kojima obuhvaća opuse hrvatskih skladatelja.

Radio je kao zborovođa, asistent dirigenta i dirigent u zagrebačkom i riječkom Hrvatskom narodnom kazalištu u brojnim produkcijama (*Traviata*, *Nabucco*, *Rigoletto*, *Trubadur*, *Aida*, *Tosca*, *Triptih*, *Turandot*, *Ero s onoga svijeta*, *Porin*, *Seviljski brijač*, *Prodana nevjesta*, *Cavalleria rusticana*, *Giselle*...).

Osim sa Simfonijskim orkestrom HRT-a, nastupao je i sa Zagrebačkom filharmonijom, Dubrovačkim simfonijskim orkestrom, Hrvatskim komornim orkestrom, orkestrima zagrebačke, riječke i osječke Opere, Hrvatskim, Splitskim, Varaždinskim i Zadarskim komornim orkestrom, Hrvatskim baroknim ansamblom, Cantus Ansamblom i Simfonijskim puhačkim orkestrom Hrvatske vojske. Nastupao je sa Zborom Nizozemskog radija i Nizozemskim komornim zborom (osvojivši posebno priznanje dirigenta Erica Ericsona), bratslavskim orkestrom *Musica aeterna*, ansamblom *Les Sacqueboutiers de Toulouse*, s English Cornett and Sackbut Ensembleom, budimpeštanskim Simfonijskim orkestrom *Danubia*, Panonskom filharmonijom (u budimpeštanskoj Palači kulture), orkestrom *Wiener Concert-verein* u bečkom



Musikvereinu, Filharmonijom Witolda Lutosławskog u Wrocławu, Simfonijskim orkestrom Dohnányi u Budimpešti i s Gudačkim orkestrom *Dušan Skovran* u Beogradu. Sudjelovao je na mnogim festivalima (Muzički biennale Zagreb, Varaždinske barokne večeri, Dubrovačke ljetne igre, Glazbene večeri u Sv. Donatu, Osorske glazbene večeri, Jesenske svečanosti u Bratislavi, Cello Fest u Beogradu). Redovito snima za potrebe radija, televizije i filmske proizvodnje. Dobitnik je nekoliko diskografskih nagrada *Porin* i Nagrade *Milka Trnina* (2008.). Od 2000. do 2009. kreirao je programe Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog na poslovima producenta, umjetničkog direktora i ravnatelja. Od 2012. do 2014. bio je intendant Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu te ravnatelj Splitskog ljeta. Predsjednik je Hrvatske glazbene mladeži.

Nastanak opere *Evgenij Onjegin* uklopio se i utjecao je važno razdoblje u životu njezina tvorca, **Petra Iljiča Čajkovskog** (1840. – 1893.). Nadahnut idejom koju je isprva smatrao ludom, prijedlogom prijateljice Jelisavete Lavrovske, jedne svibanjske noći 1877. Čajkovski skicira scenarij za novu operu prema slavnom djelu Aleksandra Puškina, *Evgenij Onjegin*. Iako su mnoge ruske opere dotada napisane prema Puškinovim djelima, *Evgenij Onjegin* bio je svetinja u koju se nije diralo. Sve do te noći, kad je, kako će Čajkovski poslije opisati, odlučio okušati se u transponiranju toga djela. Smatrao je da svojom glazbom može nadoknaditi ono najvažnije u Puškinovu romanu, a to nije sama priča o Tatjani, prezrenoj mladoj ženi, i Onjeginu, koji će požaliti svoj blazirani stav zbog kojega ju je odbacio na početku opere, nego je to Puškinova poezija, suptilne karakterizacije i isprepletenost literarnog izraza i društvenih konvencija, odnosno sam sukus ruskog društva i ukusa koji je sadržan u Puškinovim stihovima.

Briljantna *Poloneza*, koja uvodi u scenu zabave na početku posljednjeg, trećeg čina opere, čudesno ilustrira sjajno društvo čija je istaknuta pripadnica postala Tatjana, nakon udaje za Onjeginova rođaka, princa Gremina. Glazba je to visokog društva, daleko od jednostavnih seoskih plesova koji su je okruživali u prethodnim činovima. Već u prvim taktovima *Poloneze* Čajkovski uspijeva dočarati Tatjanin društveni skok i njezinu novu čvrstinu i sofisticiranost, koje će iznenaditi Onjeginu, te novo i drukčije okruženje, čime pojačava efekt njihova dramatičnog susreta i obrata situacije, kad ona dolazi u priliku da odbije njegovu ljubav.

Tatjanin prizor s pismom, kojim Čajkovski počinje rad na operi, uzimajući neizmijenjen, originalni Puškinov tekst, ulomak je skladan kao zatvorena cjelina, lirska scena posebnog ozračja, u kojoj Čajkovski glazbom, koja pulsira plahom, nerazboritom strašću naivne junakinje, oslikava ljubavne riječi Puškinova pisma, a možda i ljubavne izjave iz pisama koja je i sam dobivao u tom razdoblju od Antonine Miljukove, bivše studentice s kojom ulazi u nesretan brak.

Gotovo polovica opusa **Dore Pejačević** (1885. – 1923.) pisana je za glasovir solo. U mladenačkoj dobi nastaju prve minijature za glasovir, koje nose tipično *fin-de-siècleovsko*, kasnoromantično ozračje i daju naslutiti razrađen glasovirski slog koji će ona razviti u budućim skladbama toga žanra, u kojemu će se izražavati cijeloga stvaralačkog vijeka i unutar kojega će razviti cijelu paletu izraza. Glasovirska minijatura postat će mjestom na kojem će njezino nadahnuće biti pretočeno najspontanije i najprirodnije i gdje će se, kako zaključuje muzikologinja Koraljka Kos, u najvećem omjeru otkriti prava priroda njezina istinskog glazbenog jezika. **Nokturno op. 50, br. 1**, prvi je od dvaju nokturna iz toga opusa, nastao u srpnju 1918. godine. Nestvarna, noćna atmosfera prizvana je već prvim tonovima impresionističke melodije postavljene nad akordom smanjenog septakorda, koja se utopljuje u bojama durskog ozračja i kasnijem nježno ukrašenom polaganom, ali konstantnom protoku, koji je podržan jedva primjetnim pulsom pratnje. Skladatelj Igor Kuljerić

naglašava svojom orkestracijom impresionističku kvalitetu skladbe, uranjajući je u meke orkestralne boje, kojim dominiraju meandrične melodije sola oboe i klarineta. U konačnoj verziji rukopisa *Nokturna*, skladateljica dodaje vlastite stihove, koji opisuju odsjaj mjeseca na mirnoj površini jezera, sluteći blizinu jeseni.

Antonín Dvořák (1841. – 1904.) tvorca je deset opera, od kojih je deveta, *Rusalka*, najpoznatija. Nadahnuta bajkama Karela Jaromíra Erbena i Božene Němcove, koje je skladatelju predložio libretist Jaroslav Kvapil, *Rusalka* je prirodno proizišla iz dotadašnjeg Dvořakova opusa. Erbenove priče nadahnule su dotad niz njegovih simfonijskih pjesama s temama nadnaravnog, kojima kao da se pripremao za operu o vodenoj nimfi, Rusalki, u operi bajki u kojoj se isprepliću svijet ljudi i svijet nadnaravnih bića. Nakon uspješnih simfonija, u posljednjih desetak godina života, Dvořák se sve više udubljavao u programnu glazbu i bio obuzet opernim stvaralaštvom. Vežanost uz operu seže još u dane njegove mladosti, kad je čak devet godina povremeno svirao violu u dvama praškim kazalištima (u vrijeme svojega prvog opernog pokušaja – nedovršene opere *Alfred*). U intervjuu iz 1904., godine njegove posljednje opere *Armida* i godine njegove smrti, Dvořák je nedvosmisleno izjavio da je „prije puno godina dokazao da je njegovo osnovno nagnuće ono prema dramskoj glazbi“. Svoj talent za melodiju i orkestraciju očitovao je na najbolji mogući način u operi *Rusalka*, stvarajući čaroliju kasnoromantičnog lirizma, u kojemu se stapaju najvažniji dotadašnji operni utjecaji, poglavito Wagnera i Verdija, ali i mladenačkih Dvořakovih uzora, poput Schuberta, Webera, Mozarta i Beethovena, dok je kompletan izraz prožet češkom, slavenskom mekoćom koja natkriljuje Dvořakov ekleticizam. Rusalkino je prokletstvo, kad se zaljubi u smrtnika (princa) i odluči ga pratiti na zemlju, da gubi besmrtnost, ali i svoj lijepi vilinski glas. Prije nego što ode iz vodenog svijeta, ona pjeva pjesmu mjesecu, ***Měsíčku na nebi hlubokém***, najpoznatiju ariju u operi, čija melodija praćena prozračnim orkestrom kojim dominiraju boje flaute i harfe, priziva nestvarnu atmosferu noći nad jezerom. Rusalka moli mjesec da njezinu dragom poruči da ga ona čeka.

Najpoznatiji predstavnik obitelji koja je vladala „lakom“ glazbom 19. stoljeća, **Johann Strauss ml.** (1825. – 1899.), osigurao je bečkom valceru i ostalim popularnim plesovima dvorana 19. stoljeća trajnu popularnost. Naslijedivši na tronu plesne glazbe svojega oca Johanna Straussa st., mladi „kralj valcera“, s braćom Josefom i Eduardom, udahnut će plesovima novu svježinu, melodijsku invenciju i briljantnu orkestraciju, te održati žanr originalnim. Svoju glazbu, popularnu diljem Europe i Amerike, sa svojim je orkestrom izvodio na dugim turnejama, među kojima su bila i redovita gostovanja u Rusiji, gdje je izvodio nove skladbe koje je od njega naručivala uprava Željezničke kompanije Carskog sela u Sankt Peterburgu. Jedna od takvih skladbi je ***Egipatska koračnica op. 335***, koju karakterizira prepoznatljiv orijentalni glazbeni dekor. Nastala je 1869. za proslavu skorog otvaranja Sueskog kanala. Praizvedena je u Pavlovsku, u ladanjskoj rezidenciji cara Pavla I.

Praizvedbom **Aide** 1871. godine završilo je veoma intenzivno razdoblje života **Giuseppea Verdija** (1813. – 1901.). Već je dugi niz godina bio vodeći talijanski skladatelj i dominantna pojava u opernom svijetu, stekavši ugled još od prvih djela kojima je utjelovio duh *Risorgimenta*. *Aida* je uslijedila nakon razdoblja u kojemu se bavio prepravljajem ranijih opera i označila novi uzlet njegova stvaralaštva. U središtu radnje bila je nemoguća ljubavna priča, kao i odnos oca i kćeri, na pozadini političkog sukoba, što je donosilo idealan materijal za operu po Verdijevoj mjeri. Libreto je napisao Antonio Ghislanzoni, a predložak je uzeo iz priče egiptologa Augustea Mariettea, koju je Verdi smatrao idealnom za novo djelo koje je od njega naručio egipatski kediw Ismail-paša početkom 1870. godine, za otvorenje nove operne kuće u Kairu. Istovremeno spektakularna i lirska, ispunjena glazbom koja ne preže od egzotizma u francuskoj maniri, opisujući harmonijama, egzotičnim intervalskim pomacima i eteričnim baletima zamišljeni svijet Egipta, *Aida* u formalnom smislu prati tradiciju *grand opére*. Lik Aide u tom okruženju, zajedno s Radamesom, pripada lirsko-herojskom svijetu, koji se očituje i u njezinim arijama. Arija **Ritorna vincitor** počinje odjekom pozdrava koji Egipćani upućuju Radamesu, odabranome da predvodi egipatsku vojsku u bojni protiv Etiopljana. Aida ne zna što bi – Amonasro, etiopski kralj, njezin je otac, ali njegova pobjeda značila bi propast muškarca kojega voli, Radamesa. U nježnoj završnoj melodiji njezina dugog ariosa, *Numi pietà*, ona preklinje bogove za milost.

Pretposljednja opera veličanstvenog opernog opusa Giuseppea Verdija, opera je u kojoj kulminira Verdijev tragičarski genij – **Otello**. U *Otellu* se Verdi, nakon niza promjena u vlastitom stilu i sve veće distanciranosti od trendova u talijanskoj operi, vraća novopronađenom invencijom i priključuje se suvremenim tendencijama u glazbi. Suraduje s Arrigom Boitom, nekoč svojim gorljivim protivnikom, sada vrijednim libretistom, koji mu s izdavačem Ricordijem predlaže djelo pisca kojega je cijeloga života poštovao i prema čijem je djelu već skladao. Bila je to opera *Macbeth*, prema Williamu Shakespeareu. Premijera održana u veljači 1887. u milanskoj Scali očekivano je bila uspješna, iako su neki kritičari u Verdijevoj novoj maniri zapazili određenu sofisticiranost i nedostatak neposrednosti. Opera je uskoro dospjela i na druge najvažnije europske pozornice. Za parišku premijeru u Théâtreu de l'Opéra 1894. godine Verdi je dodao **baletnu glazbu trećem činu**, tzv. **Ballàbili**. Glazba sadrži sedam ulomaka koje Verdi detaljno opisuje, šaljući rukopis Giuliju Ricordiju. Opisuje uvodne zvukove rogova i ples turskih robinjica, koji ne odiše dobrim raspoloženjem, jer su djevojke robinje. Nakon *Arapske pjesme*, slijedi *Zazivanje Alaha*, tijekom koje se sve smiri, a potom *Grčka pjesma*. Nakon nje slušamo *Danzu*, klasični, aristokratski ples. Živahni *allegro vivace* najavljuje skupinu Venecijanaca, u plesu *La Muranese*, dok sami muškarci plešu na posljednju, *Ratničku pjesmu*. Ta baletna glazba, koju je Verdi dovršio 12. kolovoza 1894., godinu dana nakon svoje posljednje opere *Falstaff*, ujedno je posljednji Verdijev doprinos opernom stvaralaštvu.

Posljednji čin opere ispunjava niz obrata, odnosno Jagovih uspješnih

varki, koje vode propasti ljubavi Otella i Desdemone. Ona sluti svoju smrt, nakon Otellovih ljubomornih i agresivnih ispada u trećem činu opere, i u pamćenje joj se vraća priča o mladoj djevojci koju je napustio njezin dragi. Pjeva pjesmu te djevojke, koju je njoj pjevala njezina majka, **Canzone del salice (Pjesmu o vrbi)**, čija napetost raste u tri kitice, u nizu melodijskih fraza isprekidanih dijalozima s družbenicom Emilijom, kulminirajući u posljednjem, silovitom uzviku koji upućuje Emiliji, u kojem se s njom oprašta, znajući da je kraj blizu.

Jednočinka **Pietra Mascagnija** (1863. – 1945.) **Cavalleria rusticana** djelo je kojim je Mascagni kao mladić, 1889. godine, pobijedio na natječaju koji je raspisao izdavač Edoardo Sonzogno, oduševivši žiri i pobijedivši u konkurenciji od čak 72 opere. Mascagni će do kraja svojega dugog života napisati još niz opera, birajući najrazličitije teme i ostvarujući priličan uspjeh operama *Prijatelj Fritz*, *Iris* ili *Ladoletta*, ali nikad nije ponovio uspjeh *Cavallerie*. Brz protok radnje, smješten unutar nekoliko sati, za trajanja uskrasne mise i nakon nje, donosi realističan prikaz sukoba između nekoliko povezanih likova, na pozadini živopisno oslikanog kolorita malog mjesta. Sve strasti iznesene u prvom dijelu opere – koje spajaju ljubavni četverokut između Santuzze, Turridua, koji je zavodi i potom napušta, Lole, njegove prve ljubavi kojoj se vraća, te Alfija, za kojega je Lola sada udana i kojemu će prezrena Santuzza otkriti Lolinu prevaru – kanaliziraju se i nakratko otpuštaju u **Intermezzu** opere. Glazba toga ulomka temelji se na melodiji molitve zbora *Regina coeli* iz prvog dijela opere: dok se seoski trg prazni, drama se prenosi u orkestar koji istovremeno uspijeva dočarati mir i ljepotu sicilijanskog sela i prenijeti intenzitet osjećaja glavnih likova.

Arija naslovne junakinje opere **La Wally** (1892.) **Alfreda Catalanija** (1854. – 1893.), **Ebben? Ne andrò lontana**, najpoznatiji je ulomak cjelokupnog Catalanijeva opusa. S Arrigom Boitom, Francom Facciom i Marcom Pragom sudjelovao je u pokretu *Scapigliature*, koji je želio modernizirati talijansku operu. Smatra se jednim od preteča opernog verizma, što se u operi *La Wally* očituje već u odabiru priče i u realističnom opisu svijeta zabačenog planinskog sela. Snažnim potezima glazbe skladatelj oživljava libreto Luigija Illice, temeljen na epizodi iz života slikarice Anne Steiner-Knittel (mlada junakinja nakon nesretnog života i ljubavne tragedije odabire smrt u lavini). *La Wally* do danas ostaje Catalanijevom najizvođenijom operom, a arija **Ebben? Ne andrò lontana** dobro je poznata zbog izražajne melodije (kojom se mlada Wally oprašta od rodnog sela u Alpama odlazeći u planinu) i sugestivne orkestracije koja karakterizira cijelo djelo.

Ruggero Leoncavallo (1857. – 1919.) ostaje zapamćen najviše po svojem remek-djelu, operi **I Pagliacci**, na vlastiti libreto. Djelo je praizvedeno u Milanu 1892. godine. Uz Mascagnijevu operu *Cavalleria rusticana*, smatra se najljepšim primjerom opernog verizma. U operi *I Pagliacci* tehnika verizma dovedena je do krajnjih granica – nasilnost tematike, žestoke izražajne boje, geste, naturalizam, sve to oslikano je sažetim, kratkim melodijskim gestama koje prati ekspresivna harmonija puna

naglih obrata i efektna orkestracija. U Leoncavallovu realističnom isječku iz života u ovoj operi dogodit će se klasični ljubavni trokut između članova glumačke trupe, iz kojega će se izroditi pravi zločin iz strasti, uronjen u pozadinu seoske zabave. Efekt radnje pojačan je i uporabom kazališnog sredstva predstave u predstavi te miješanjem stvarnosti i iluzije. Orkestralni *Intermezzo*, kao jedno od omiljenih sredstava verizma, donosi odmor od napete priče, prije početka drugog čina. Glazba počiva na nizu reminiscencija na teme arija: slavni arioso Canija, *Vesti la giubba*, melodiju iz prologa opere, *Un nido di memorie*, te još jednu aluziju na isprepletenost života i umjetnosti, iz melodije Canija - *Un tal gioco*.

Francesco Cilèa (1866. – 1950.) jedan je od najistaknutijih predstavnika tzv. *Giovane scuola* talijanske opere, čiji ga je lirski izraz razlikovao od ostalih pripadnika generacije, od kojih je većina naginjala verističkom izrazu. Iako je napisao niz opera, do danas se najčvršće na repertoaru održala *Adriana Lecouvreur*. Na operi počinje raditi 1900. godine, privučen ambijentom 18. stoljeća i suptilnom mješavinom komedije i tragedije, kao i dirljivim likovima, posebno naslovnom Adrianom Lecouvreur, čiji se lik temelji na stvarnom liku glumice s početka 18. stoljeća. Nastupna arija Adriane, *lo son l'umile ancella*, njezino je predstavljanje publici, na početku predstave Corneilleova *Bajazeta*, kojim, u nizu prekrasnih melodija koje otkrivaju raskoš sopranskoga glasa, objašnjava da je tek ponizna sluškinja pjesnikova djela. Predstava je imala izuzetno uspješnu praiizvedbu 1902. u milanskom Teatru Lirico, na kojoj su nastupili vodeći glasovi toga vremena – Enrico Caruso kao Maurizio, Angelica Pandolfini kao Adriana i Giuseppe De Luca kao Michonnet.

PETAR ILJIČ ČAJKOVSKI
Tatjanin prizor s pismom
iz 1. čina opere *Evgenij Onjegin*
Libreto: Petar Iljič Čajkovski

Сцена письма.

ТАТЬЯНА.

Пускай погибну я, но прежде
я в ослепительной надежде
блаженство темное зову,
я негу жизни узнаю!

Я пью волшебный яд желаний!
меня преследуют мечты!
Везде, везде передо мной
Мой искуситель роковой!
Везде, везде, он предо мною!

(Быстро пишет, но тотчас же рвет написанное.)

Нет, все не то! Начну сначала!
Ах, что со мной! Я вся горю!
Не знаю, как начать...

(Задумывается, потом снова начинает писать.)

Я к вам пишу, - чего же боле?
Что я могу еще сказать?
Теперь я знаю, в вашей воле
Меня презреньем наказать!
Но вы, к моей несчастной доле
Хоть каплю жалости храня,
Вы не оставите меня.
Сначала я молчать хотела;
Поверьте, моего стыда
Вы не узнали б никогда!
Никогда!
(Задумывается.)

О да, клялась я сохранить в душе
Признание в страсти пылкой и безумной!
Увы! не в силах я владеть своей душой!
Пусть будет то, что быть должно со мной! Ему
признаюсь я! Смелей! Он все узнает!

(Продолжает писать.)

Scena s pismom

TATJANA

Pa neka dođe smrt, no prije
još slijepa nada vjeru grije
blaženstvo da ću dozvati,
života nježnost spoznati!

Zanosnih želja otrov pijem,
i snovi remete mi mir:
svud, posvuda je preda mnom
sudbonosni moj zavodnik!
Svud, posvuda se stalno javlja!

(Piše žurno, ali odmah dere ispisan papir.)

Ne, nije dobro! Ispočetka! ...
Ah, što mi je? Ja gorim sva!
Ma kako početi ...

(Razmišlja, a onda opet počne pisati.)

Ja pišem Vam – i što tu reći?
Što mogu dodati još tom?
Vas ništa, bojim se, ne prijeći
sad kazniti me prijezirom.
No sažaljenjem k zloj mi sreći
vi nećete odbacit' sve
i ostaviti me, zar ne?
Spočetka šutjeti sam htjela.
I vjerujte da taj svoj sram
odala nikad ne bih Vam!..
Nikada!..
(Zamisli se.)

U duši zakleh se zakopati
priznanje žudnje strastvene i lude!
Jo! Ne vladam dušom tom svojom sluđenom!
Nek' dogodi se što je suđeno!
Ja očitovat ću se!
Hrabro! Sve nek' sazna!

(Nastavi pisati.)

Зачем, зачем вы посетили нас?
В глуши забытого селенья
Я б никогда не знала вас,
Не знала б горького мученья.
Души неопытной волненья
Смирив, со временем, (как знать?)
По сердцу я нашла бы друга,
Была бы верная супруга
И добродетельная мать...

Другой! Нет, никому на свете
Не отдала бы сердца я!
То в вышнем суждено совете,
То воля неба: я твоя!
Вся жизнь моя была залогом
Свиданья верного с тобой;
Я знаю: ты мне послан Богом
До гроба ты хранитель мой.
Ты в сновиденьях мне являлся,
Незримый, ты уж был мне мил,
Твой чудный взгляд меня томил,
В душе твой голос раздавался.
Давно ... нет, это был не сон!
Ты чуть вошел, я вмиг узнала...
Вся обомлела, запылала,
И в мыслях молвила: вот он!
Вот он!
Не правда ль! Я тебя слыхала...
Ты говорил со мной в тиши,
Когда я бедным помогала,
Или молитвой улаждала
Тоску волнующей души?
И в это самое мгновенье
Не ты ли, милое виденье,
В прозрачной темноте мелькнул,
Приникнув тихо к изголовью?
Не ты ль с отрадой и любовью
Слова надежды мне шепнул?

Кто ты, мой ангел ли хранитель
Или коварный искуситель?
Мои сомненья разреши.
Быть может, это все пустое,
Обман неопытной души,
И суждено совсем иное?..
Но так и быть! Судьбу мою
Отныне я тебе вручаю,

Zašto ste posjetili nas?
U zabit, u selu blatnom
ja ne bih upoznala Vas
ni kinjila se gorkom patnjom.
No nemir neiskusne duše
zatomiv jednom (tko će znati?),
po srcu našla bih si druga
i bila vjerna mu supruga
i svojoj djeci brižna mati . . .

Drugi! Ne, nikom ne bih mogla
svog srca dati! To je volja
nebesa, Svevišnjega Boga,
providnost htjede: ja sam tvoja!
Sav život bje mi jamstvom nade
na stazi naći životnoj
baš tebe, koga Bog mi dade
do groba da je čuvar moj!
U snove si mi dolazio,
još neviđen mi bio drag,
tvoj pogled me je izmučio,
u duši tvoj bih čula glas.
To nije bilo pustim snom!
Tek ušao si, već sam znala,
sva zbunjena i ustreptala,
izustim sebi: to je on!
To je on!
Ja tebe sam to čula valjda,
govorio si sa mnom ti
kad kruh sirotinji bih dala,
kad Bogu bih se obraćala
u svojoj tihoj molitvi?
Zar nisi ti u trenu kratkom
ko priviđenje meni slatko
proletio kroz polumrak,
pa k uzglavlju se momu nagnu
i tiho riječ mi šapnu dragu
u kojoj ćutim nade trak?

Jesi li anđeo moj dobri
il' zavodnik si onaj kobni?
Sve sumnje mi rasprši sad!
A možda je to tlapnje sjena,
tek duše neiskusne znak!
Druga mi kob je naviještena?...
Pa dobro! Svoju sudbu svu
povjeravam ti jer te volim.

Перед тобою слезы лью,
Твоей защиты умоляю,
Умоляю!
Вообрази: я здесь одна!
Никто меня не понимает!
Рассудок мой изнемогает,
И молча гибнуть я должна!
Я жду тебя,
Я жду тебя! Единим словом
Надежды сердца оживи,
Иль сон тяжелый перерви.
Увы, заслуженным укором!

Кончаю, страшно перечесть
Стыдом и страхом замираю,
Но мне порукой ваша честь.
И смело ей себя вверяю!

Восходит солнце. Татьяна открывает окно.

Pred tobom gorko plačem tu
i zaštitu sad tvoju molim,
molim!
Gle, ja posvema sama sam.
Razumije li itko mene?
Polako razbor već mi vene,
bez prigovora pogibam!
Ja čekam te,
ja čekam te: tek riječ prozbori,
oživi nade srca mi,
il' mučan san mi prekini
i mene strogo ti ukori!

Završih! Čitati me strah . . .
Od stida gorim i od srama . . .
Na Vašu oslanjam se čast.
I hrabro predajem se Vama . . .

Izlazi sunce. Tatjana otvara prozor.

ANTONÍN DVOŘÁK

Měsíčku na nebi hlubokém (Mjeseče na nebu dubokom),

arija Rusalke iz 1. čina opere *Rusalka*, op. 114

Libreto: Jaroslav Kvapil

Měsíčku na nebi hlubokém,
světlo tvé daleko vidím.
Po světe bloudíš širokém,
díváš se v příbytky lidí.
Po světe bloudíš širokém.
díváš se v příbytky lidí.

Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi,
kde je můj milý.
Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, řekni,
kde je můj milý.
Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi,
kde je můj milý.
Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, řekni
kde je můj milý.
Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, řekni
kde je můj milý.
Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, řekni
kde je můj milý.

Řekni mu, stříbrný měsíčku,
mé že jej objímá rámě,
aby si alespoň chvíličku
vzpomenul ve snění na mne,
aby si alespoň chvíličku
vzpomenul ve snění na mne.

Zasvit' mu do daleka,
zasvit' mu,
řekni mu, řekni,
kdo tu na něj čeká.
Zasvit' mu do daleka,
zasvit' mu,
řekni mu, řekni,
kdo tu na něj čeká.
O mně- li duše lidská sní,
ať se tou vzpomínkou vzbudí.
Měsíčku nezhasni! Nezhasni!
Měsíčku nezhasni!

Mjeseče na nebu dubokom,
svjetlo ti daleko gledam.
Nad zemljom plovi širokom,
na okna domova sjeda.
Nad zemljom plovi širokom,
Na okna domova sjeda.

Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.
Stani, mjeseče blagi,
reci mi
gdje je moj dragi.

Reci mu, srebrni mjeseče,
da moje ga misli prate,
ne bi li i on na mene
mislio u nočne sate,
ne bi li i on na mene
mislio u nočne sate.

Svijetli mu izdaleka,
svijetli mu,
reci mu, reci
tko ga ovdje čeka.
Svijetli mu izdaleka,
svijetli mu,
reci mu, reci
tko ga ovdje čeka.
Ako sada sanja o meni,
neka ta ga misao probudi.
Mjeseče, ne gasni! Ne gasni!
Mjeseče, ne gasni!

GIUSEPPE VERDI

Ritorna vincitor,

arija Aide iz 1. čina opere *Aida*

Libreto: Antonio Ghislanzoni

Ritorna vincitor!... E dal mio labbro
uscì l'empia parola! Vincitore
del padre mio... di lui che impugna l'armi
per me... per ridonarmi
una patria, una reggia! e il nome illustre
che qui celar mi è forza. Vincitore
de' miei fratelli... ond'io lo veggio, tinto
del sangue amato, trionfar nel plauso
dell'egizie coorti!...
e dietro il carro, un re... mio
padre... di catene avvinto!...

L'insana parola
o nomi sperdete!
Al seno d'un padre
a figlia rendete:
struggete le squadre
dei nostri oppressor!

Sventurata! che dissi?... e l'amor mio?...
dunque scordar poss'io
questo fervido amor che oppressa e schiava
come raggio di sol qui mi beava?
Imprecherò la morte
a Radamès... a lui che amo pur tanto!
Ah! non fu in terra mai
da più crudeli angosce un core affranto.

I sacri nomi di padre... di amante
né profferir poss'io, né ricordar...
per l'un... per l'altro... confusa... tremante...
io piangere vorrei... vorrei pregar.

Ma la mia prece in bestemmia si muta...
delitto è il pianto a me... colpa il sospir...
in notte cupa la mente è perduta...
e nell'ansia crudel vorrei morir.
Nomi, pietà del mio soffrir!
Speme non v'ha pel mio dolor...
Amor fatal, tremendo amor,
spezami il cor, fammi morir!

Vrati se kao pobjednik!... Pa zar mi usne
izrekoše tako bezbožnu riječ! Zar da pobijedi
mojega oca... onoga tko se oružja laća
zbog mene... da mi opet dađe
domovinu, kraljevsku čast! I svijetlo ime
što ga tu moram tajiti. Zar da pobijedi
moju braću... te da ga vidim, okaljana
ljubljenom krvlju, gdje likuje sred klicanja
a za kolima bi
egipatskih kohorta!...
kralj... moj otac... hodao u okovima!

Bezumno riječ,
o bogovi, raspršite!
Na grudi oca
kćer vratite:
zgromite čete
naših tlačitelja!

Nesretnica! Što rekoh?... A moja ljubav?
Zar ja dakle mogu zaboraviti
tu žarku ljubav što me je, kao ropkinju,
ovdje grijala poput sunčeve zrake?
Zar ću smrt poželjati
Radamesu... njemu, kojega toliko ljubim!
Ah! Nikad na svijetu srce
nije pucalo od okrutnijih jada.

Sveta imena oca... ni dragog
ne smijem izreći ni spomenuti...
za jednoga... za drugoga... smetena... drščući
ja bih htjela plakati... htjela moliti.

Al molitva se moja u kletvu pretvara...
za me je plač zločin... uzdah grijeh...
u mrkloj mi se noći gubi um...
od grozne bih tjeskobe htjela umrijeti.
Bogovi, smilujte se mojoj patnji!
Nema nade za moju bol...
Ljubavi kobna, strašna ljubavi,
slomi mi srce, ubij me!

GIUSEPPE VERDI

Canzone del Salice,

arija Desdemone iz 4. čina opere *Otello*

Libreto: Arrigo Boito

Mi parea.
M'ingiunse di coricarmi
e d'attenderlo.
Emilia, te ne prego,
distendi sul mio letto
la mia candida veste nuziale.
Senti.
Se pria di te morir dovessi,
mi seppellisci con un di quei veli.

Son mesta tanto, tanto.
Mia madre aveva una povera ancella,
innamorata e bella;
era il suo nome Barbara;
amava un uom che poi l'abbandonò.
Cantava una canzone,
la canzon del Salice.
Mi disciogli le chiome.
Io questa sera
ho la memoria piena
di quella cantilena.

„Piangea cantando nell'erma landa,
piangea la mesta,
O Salce! Salce! Salce!
Sedeo chinando sul sen la testa,
Salce! Salce! Salce!
Cantiamo! cantiamo!
Il salce funebre sarà la mia ghirlanda.”
Affrettati; fra poco giunge Otello.
„Scorreano i rivi fra le zolle in fior,
gemea quel core affranto,
e dalle ciglia le sgorgava il cor
l'amara onda del pianto.
Salce! Salce! Salce!
Cantiamo! cantiamo!
Il salce funebre sarà la mia ghirlanda.
Scendean l'auccelli a vol dai rami cupi
verso quel dolce canto.
E gli occhi suoi piangean tanto, tanto,
da impietosir le rupi.”
Riponi quest'anello.

Činio mi se mirnijim.
Naložio mi je da legnem
i da ga čekam.
Emilijo, molim te,
prostri mi po postelji
moju bijelu svadbenu opravu.
Čuj.
Umrem li prije tebe,
pokopaj me u jednome od tih velova.

Tužna sam, pretužna.
Moja je majka imala siromašnu sluškinju,
zaljubljenju i lijepu;
bilo joj je ime Barbara;
voljela je muškarca koji ju je zatim ostavio.
Pjevala je pjesmu,
pjesmu o vrbi.
Raspusti mi kosu.
Ja se večeras
točno sjećam
njezine pjesme.

„Plakala je pjevajući na samotnoj vrštinu,
plakala je tužna djevojka,
O Vrbo! Vrbo! Vrbo!
Sjedila je poginjući glavu na grudi,
Vrbo! Vrbo! Vrbo!
Pjevajmo! Pjevajmo!
Žalobna će mi vrba biti vijencem.”
Požuri se; uskoro stiže Otello.
„Potoci će teći među procvalim obalama,
jecala je napaćena joj duša,
a srce joj je iz očiju lilo
mlaz gorkih suza.
Vrbo! Vrbo! Vrbo!
Pjevajmo! Pjevajmo!
Žalobna će mi vrba biti vijencem.
Ptice su s mrkih grana slijetale
dozване milozvučnim pjevom.
A oči su joj tako tako silno plakale,
da su se i stijene ražalile.”
Odloži ovaj prsten.

Povera Barbara!
Solea la storia con questo
semplice suono finir:
“Egli era nato per la sua gloria,
io per amar...”
Ascolta. Odo un lamento.
Taci... Chi batte quella porta?

“Io per amarlo e per morir.
Cantiamo! cantiamo!
Salce! Salce! Salce!”
Emilia, addio.
Come m'ardon le ciglia!
È presagio di pianto.
Buona notte.
Ah! Emilia, Emilia, addio!
Emilia addio!
Ave Maria, piena di grazia,
eletta fra le spose e le vergini sei tu,
sia benedetto il frutto, o Benedetta,
di tue materne viscere, Gesù.
Prega per chi, adorando te, si prostra,
prega pel peccator, per l'innocente,
e pel debole oppresso e pel possente,
misero anch'esso, tua pietà dimostra.
Prega per chi sotto l'oltraggio piega la fronte,
e sotto la malvagia sorte;
per noi, per noi tu prega,
prega sempre,
e nell'ora della morte nostra,
prega per noi, prega per noi,
prega!
Ave Maria ...
... nell'ora della morte.
Ave! Amen!

Jadna Barbara!
Obično bi priču završila
ovim jednostavnim riječima:
„On se rodio da stekne slavu,
ja da ljubim...“
Slušaj. Čujem vapaj.
Šuti... Tko to kuca na vrata?

„Ja da ga ljubim i da umrem.
Pjevajmo! Pjevajmo!
Vrbo! Vrbo! Vrbo!”
Emilijo, zbogom.
Kako mi bride oči!
Pretkazuju plač.
Laku noć.
Ah! Emilijo, Emilijo, zbogom!
Emilijo, zbogom!
Zdravo, Marijo, milosti puna,
izabrana ti među nevjestama i djevicama,
blagoslovljen plod, o Blagoslovljena,
utrobe tvoje, Isus.
Moli za onoga tko ti se ničice klanja,
moli za grešnika, za nevinoga,
i za potlačenoga nejakog i za moćnika,
i on je bijedan, smiluj se.
Moli za onoga tko obara čelo trpeći nasilje
i opaku kob;
za nas, za nas moli,
moli uvijek,
i na času smrti naše,
moli za nas, moli za nas,
moli!
Zdravo Marijo...
... na času smrti.
Zdravo! Amen!

ALFREDO CATALANI

Ebben? Ne andrò lontana,

arija Wally iz 1. čina opere *La Wally*

Libreto: Luigi Illica

Ebben? Ne andrò lontana,
Come va l'eco della pia campana ...
Là, fra la neve bianca!
Là fra le nubi d'or!
Laddove la speranza, la speranza,
È rimpianto, è rimpianto, è dolor!
O della madre mia casa gioconda,
La Wally ne andrò da te,
da te lontana assai,
E forse a te,
e forse a te non farà mai più ritorno,
Né più la rivedrai!
Mai più ... mai più ...
Ne andrò sola e lontana
Come l'eco della pia campana,
Là, tra la neve bianca! onamo,
N'andrò, n'andrò sola e lontana ...
E fra le nubi d'or!

Tako, dake? Otići ću daleko,
kao što odlazi jeka pobožnog zvona...
Onamo, kroz bijeli snijeg!
Onamo, među zlatne oblake!
Gdje je nada, nada,
žaljenje, žaljenje, bol!
O vedra kućo moje majke,
Wally će poći od tebe,
od tebe jako daleko,
i možda ti se,
i možda ti se nikad neće vratit,
I više je nećeš vidjeti!
Nikad više... nikad više...
Otići ću sama, daleko
kao jeka pobožnoga zvona,
onamo, kroz bijeli snijeg!
Otići ću, otići ću, sama, daleko...
I među zlatne oblake!

FRANCESCO CILÈA

Del sultano Amuratte - Io son l'umile ancella,

arija Adriane Lecouvreur iz 1. čina opere *Adriana Lecouvreur*

Libreto: Arturo Colautti

«Del sultano Amuratte m'arrendo all'imper...
Tutti uscite! e ogni soglia sia chiusa all'audace...»
No, così non va bene!...
«Tutti uscite! e ogni soglia sia chiusa all'audace,
E ritorni al Serraglio l'augusta sua pace...»

Troppo, signori... troppo!
Ecco: respiro appena...

Io son l'umile ancella
del Genio creator:
ei m'offre la favella,
io la diffondo ai cuor...
Del verso io son l'accento,
l'eco del dramma uman,
il fragile strumento
vassallo della man...
Mite, gioconda, atroce,
mi chiamo Fedeltà:
un soffio è la mia voce,
che al nuovo di morrà...

»Pokoravam se vlasti sultana Murata...
Izidite svi! I nek se svaka vrata zatvore drzniku...»
Ne, nije dobro tako!...
»Izidite svi! I nek se svaka vrata zatvore drzniku,
I u harem neka se vrati sveti mir...»

Previše, gospodo... previše!
Evo, jedva dišem...

Ja sam skromna podanica
stvaralačkoga genija:
on mi pruža govor,
ja ga pronosim srcima...
Ja sam naglasak drame,
jeka ljudske drame,
krhko sredstvo
koje služi ruci...
Blaga, radosna, strahovita,
zovem se Vjernost:
dah je moj glas,
koji će zamrijeti u zoru...

Nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Za nakladnika: Dražen Sirišćević

Producentica programa: Lana Merkaš

Urednica: Jelena Vuković

Autorica teksta: Zrinka Matić

Prevoditelji: Morana Čale (talijanski jezik)

Radomir Venturin (ruski jezik)

Matija Ivačić (češki jezik)

Lektorica: Rosanda Tometić

Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille

Tisak: Stega tisak d.o.o., Zagreb

Naklada: 550 primjeraka

Cijena: 20 kuna

www.lisinski.hr

VATROSLAV LISINSKI

LJUBAV I ZLOBA

izvorna opera u dva čina

PRVO SUVREMENO NOTNO IZDANJE PRVE HRVATSKE
NACIONALNE OPERE O 200. OBLJETNICI ROĐENJA
NJEZINA SKLADATELJA, VATROSLAVA LISINSKOGA!

Dobrodošli u našu web trgovinu!

www.mic.hr

KONCERTNA DVORANA VATROSLAVA LISINSKOG
MUZIČKI INFORMATIVNI CENTAR

Kneza Mislava 18
10000 Zagreb, Hrvatska /Croatia
+385 1 4501 187; 4501 189; 4501 204
mic@mic.hr
www.lisinski.hr / www.mic.hr

KONCERTNA DVORANA / CO-OPERATIVA
LISINSKI
HRVATSKA RADIOTELEVIZIJA



DAN DVORANE

KONCERTNI SPEKTAKL S PLESOM I PJENUŠCEM



45
LISINSKI
1973-2018
ZA SVA VREMENA

29.12.2018. **GLAZBE SVIJETA**

Neprocjenjivo iz svjetske glazbene baštine!

SAMO HITOVI KLASIKE!

Simfonijski orkestar i
Zbor Hrvatske radiotelevizije
Akademski zbor

Ivan Goran Kovačić

Ivo Lipanović, dirigent

Luka Vukšić, zborovođa

Valentina Fijačko Kobić, sopran

Ivana Srbljan, mezzosopran

Tomislav Mužek, tenor

Luciano Batinić, bas

Pavao Mašić, orgulje

Latica Anić, violončelo

Eva Goreta, glasovir

Lovre Marušić, glasovir

Filip Merčep, marimba

Lovro Peretić, gitara

**“JA SAM SVOJ
BONUS ISKORISTILA
ZA NOVI LAPTOP,
A ZA ŠTO ĆETE VI?”**



UNAPRIJEDITE POSLOVANJE UZ NOVU MAGENTA 1 BUSINESS PONUDU

Odaberite najbolje **fixsne** i **mobilne** usluge, a dobiveni **MAGENTA 1 BONUS** iskoristite za povoljniju kupnju informatičkih usluga i opreme.

Više informacija na hrvatskitelekom.hr/poslovni/magenta1business.

Posjetite najbliže **T prodajno mjesto** ili nazovite **0800 9100**.



ŽIVJETI ZAJEDNO



**LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROGNOZIV DOZVILJAJ
18/19**

Subota, 11. 1. 2019.

ACADEMY OF ST. MARTIN IN THE FIELDS

JOSHUA BELL

violina i umjetničko vodstvo

Academy of St. Martin in the Fields, kultni komorni gudački orkestar, utemeljio je sir Neville Marriner 1958. s ciljem promicanja napose barokne glazbe. Ansambl je s vremenom proširio repertoar i obuhvatio glazbu i drugih razdoblja, ostajući sve do danas na vrhu svjetske ljestvice najcjenjenijih. Resi ga jedna od najopsežnijih diskografija s više od 500 izdanja i bogat raspored međunarodnih turneja. Uvijek iznova pomiče granice izvrsnosti, muzicirajući u prestižnim koncertnim prostorima od New Yorka do Pekinga. Svojom neposrednošću, otvorenošću i domišljatošću, koji se posebno očituju sve brojnijim edukativnim i interaktivnim programima, dopire do sve brojnijeg slušateljstva svih uzrasta i staleža. Ansambl djeluje pod vodstvom Joshue Bella, „pjesnika violine“, koji ne prestaje oduševljavati publiku svojom virtuožnošću. Nemirna duha, strastven, jedinstvenog šarma i svestranih glazbenih interesa postao je klasična superzvijezda koja će slušatelje ciklusa *Lisinski subotom* sigurno ostaviti bez daha.



Grad
Zagreb

 **otpbanka**

 **INA**



AUTOWILL
Vaš OPEL partner

ZAGREB
moj grad

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCENJIVIM DOŽIVLJAJI | INVALUABLE EXPERIENCE